

Sygn. akt **VIII Pa 38/19**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 lipca 2019 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
w składzie:

Przewodniczący:	Sędzia Grzegorz Tyrka (spr.)
Sędziowie:	Teresa Kalinka del. Anna Capik-Pater
Protokolant:	Iwona Sławińska

po rozpoznaniu w dniu 18 lipca 2019r. w Gliwicach

sprawy z powództwa E. B.

przeciwko Spółce (...) Spółce Akcyjnej w B.

o świadczenie rekompensacyjne

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Rejonowego w Zabrze

z dnia 16 listopada 2018 r. **sygn. akt** IV P 502/18

1. zmienia zaskarżony wyrok w całości w ten sposób, że powództwo oddala;
2. odstępuje od obciążania powódki kosztami postępowania przed sądem I i II instancji.

(-) sędzia T. K. (-) sędzia G. T. (spr.) (-) sędzia del. A. P.

VIII Pa 38/19

UZASADNIENIE

Powódka E. B. domagała się zasądzenia od pozwanej Spółki (...) Spółki Akcyjnej w B. na swoją rzecz kwoty 10 000 zł tytułem świadczenia rekompensacyjnego w związku z utratą prawa do bezpłatnego węgla.

Na uzasadnienie podano, że powódka posiada prawo do renty rodzinnej po zmarłym pierwszym małżonku S. K..

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie od powódki na swoją rzecz zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Na uzasadnienie podano, że powódka nie spełnia przesłanek do nabycia prawa do rekompensaty na mocy art. 2 pkt 1 lit. b) ustawy z dnia 12 października 2017 roku o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla (Dz.U. z 2017 roku, poz. 1971), bowiem nie posiada statusu wdowy w rozumieniu prawa cywilnego. Powódka, będąc wdową, zawarła związek małżeński.

Wyrokiem z dnia 16 listopada 2018 roku Sąd Rejonowy w pkt 1 zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 10 000 zł tytułem rekompensaty, w pkt 2 orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Rejonowy ustalił, że małżonek powódki był pracownikiem kopalni węgla kamiennego. Zmarły małżonek powódki był uprawniony do deputatu węglowego. Powódka nabyła prawo do renty rodzinnej po zmarłym małżonku. Powódka ponownie zawarła związek małżeński. W kopalni, w której był zatrudniony zmarły małżonek powódki, obowiązywały regulacje wewnątrzzakładowe, normujące prawo do bezpłatnego węgla dla wdów po górnikach.

Sąd Rejonowy uznał, że roszczenie powódki zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 12 października 2017 roku o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla (Dz.U. z 2017 roku, poz. 1971) – zwaną dalej ustawą – osobami uprawnionymi do świadczenia rekompensacyjnego są emeryci i renciści mający ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, zwanej dalej „rentą”, i pobierający to świadczenie, uprawnieni w trakcie pobierania świadczenia z tytułu emerytury lub renty do bezpłatnego węgla na podstawie postanowień układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górniczym, które utraciły moc obowiązującą przed dniem wejścia w życie ustawy, na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń oraz wdowy, wdowcy i sieroty mający ustalone prawo do renty rodzinnej po osobie, o której mowa wyżej.

Sąd Rejonowy uznał, że wdowa po zmarłym emerycie i renciście, o którym mowa w ustawie, zachowuje prawo do rekompensaty mimo, że ponownie zawarła związek małżeński.

Sąd Rejonowy podzielił stanowisko wyrażone przez Sąd Apelacyjny w K. w uzasadnieniu wyroku z dnia 22 września 2005 roku w sprawie III AUa 231/04, w którym wskazał, że brak jest ustawowych podstaw do twierdzenia, że wdowa, która ponownie zawarła związek małżeński, wobec utraty statusu wdowy, traci prawo do renty rodzinnej po pierwszym mężu. Regulacja ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych jest w tym zakresie jednolita i ustawa nie przewiduje żadnych odstępstw.

Sąd Rejonowy podniósł, że skoro powódka nie utraciła prawa do renty rodzinnej po zmarłym pierwszym małżonku to, zgodnie z ustawą spełnia przesłankę do nabycia prawa do rekompensaty. Sąd Rejonowy zwrócił uwagę, że na gruncie ustawy, rekompensata przysługuje wdowom mającym ustalone prawo do renty rodzinnej po emerycie lub renciście. Ustawodawca zaliczył do kręgu osób uprawnianych wdowy, które ponownie wyszły za mąż, albowiem ustawodawca nie określił, iż rekompensata przysługuje wdowom, jako osobom o takim stanie cywilnym, a jedynie wdowom po emerytach lub rencistach. Sądu Rejonowy uznał, że ustawodawca musiałby wyraźnie wykluczyć osoby z uprawnienia do rekompensaty, które ponownie wyszły za mąż.

Sąd Rejonowy uznał, że powódka spełnia przesłanki zawarte w art. 2 pkt 1 lit. b) ustawy. O kosztach sądowych orzeczono na mocy art. 13 (i a contrario z art. 96 ustęp 1 punkt 4) ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2018 roku, poz. 300).

Pozwana wniosła apelację, domagając się zmiany zaskarżonego wyroku w całości poprzez oddalenie powództwa oraz zwrotu kosztów postępowania według norm przepisanych za obie instancje.

Pozwana zarzuciła naruszenie prawa materialnego, a to art. 2 pkt 1 lit. b) ustawy z dnia 12 października 2017 roku o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla (Dz.U. z 2017 r. poz. 1971) poprzez jego błędną wykładnię, a w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie, polegające na uznaniu, że uprawnionymi do

świadczenia rekompensacyjnego w rozumieniu powołanego przepisu ustawy są wdowy, które po śmierci małżonka wyszły ponownie za mąż i pozostają w związku małżeńskim pomimo, iż ustawa stanowi wyraźnie, że uprawnionymi do rekompensaty są wyłącznie osoby, które posiadają status wdowy po osobie, o której mowa w art. 2 pkt 1) lit. a) ustawy o świadczeniu rekompensacyjnym.

Powódka wniosła o oddalenie apelacji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

apelacja strony pozwanej zasługuje na uwzględnienie, jednakże z innych przyczyn, aniżeli podane przez skarżącą.

Zarządzeniem z dnia 24 maja 2019 roku przewodniczący zobowiązał pełnomocnika pozwanej do dostarczenia w terminie do 7 dni świadectwa pracy zmarłego małżonka powódki oraz zaświadczenia, z którego wynika, że zmarły małżonek powódki, będąc na emeryturze/rencie, był uprawniony do deputatu węglowego i pobierał go.

W odpowiedzi na zarządzenie pozwana podała, że małżonek powódki zmarł, posiadając status pracownika, a nie emeryta/rencisty.

Należy przypomnieć, że zgodnie z art. 2 ust. 1 lit. a) ustawy osobą uprawnioną do rekompensaty jest:

- a) emeryt (rencista) mający ustalone prawo do emerytury (renty z tytułu niezdolności do pracy), i pobierający to świadczenie,
- b) emeryt (rencista) uprawniony w trakcie pobierania emerytury (renty) do bezpłatnego węgla na podstawie układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górniczym,
- c) regulacje (np. układ zbiorowy pracy, porozumienie), na podstawie których emeryt (rencista) posiadał prawo do bezpłatnego węgla utraciły moc przed dniem 24 października 2017 roku (dzień następujący po dniu wejścia w życie ustawy), na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń.

Natomiast zgodnie z art. 2 ust. 1 lit. b ustawy osobą uprawnioną do rekompensaty jest także wdowa mające ustalone prawo do renty rodzinnej po osobie, o której stanowi art. 2 ust. 1 lit. a ustawy.

Sąd Okręgowy podziela w całości stanowisko Sądu Rejonowego, że wdowa poprzez fakt ponownego zamążpójścia nie przestaje spełniać przesłanki bycia wdową po zmarłym górniku i nie zostaje w ten sposób wyłączona z kręgu osób uprawnionych w rozumieniu art. 2 ust 1 lit. b). Przepis ten odnosi się do wdowy mającej ustalone prawo do renty rodzinnej, a nie do terminu wdowy na gruncie prawa cywilnego. Wdowa, która zawarła ponownie związek małżeński, nadal posiada prawo do renty rodzinnej po pierwszym mężu. Taka interpretacja art. 2 ust. 1 lit. b) ustawy pozwoli na osiągnięcie celu ustawy, jakim jest „zrekompensowanie, do pewnego stopnia, w ramach możliwości budżetu państwa, strat finansowych poniesionych przez osoby, które otrzymywały bezpłatny węgiel w naturze lub w ekwiwalencie na podstawie układów zbiorowych pracy i porozumień z nimi związanych” (z uzasadnienia projektu ustawy). Uwadze nie może umknąć fakt, że powódka mimo ponownego zamążpójścia, posiadała prawo do deputatu węglowego po zmarłym pierwszym małżonku.

Uwadze Sądu Rejonowego umknęło, że powódka nie jest wdową po zmarłym emerycie/renciście, a po zmarłym pracowniku. Oznacza to, że powódka nie spełnia przesłanki, o której stanowi art. 2 ust. 1 lit. b ustawy.

W ustawie z dnia 23 listopada 2018 roku o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego (Dz.U. z 2019 roku, poz. 29) przyjęto, że osobą uprawnioną do rekompensaty jest także wdowa po pracowniku przedsiębiorstwa górniczego, który zmarł w czasie stosunku pracy (art. 2 ust. 1 pkt 1 lit. c).

Ustawa z dnia 23 listopada 2018 roku nie ma zastosowania do niniejszej sprawy (a contrario art. 13 ust.1).

Na mocy art. 386 § 1 k.p.c. należało zmienić zaskarżony wyrok w całości i oddalić powództwo.

Na mocy art. 102 k.p.c. odstąpiono od obciążania powódki kosztami postępowania przed Sądem I i II instancji.

Zgodnie z art. 102 k.p.c. w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami.

Odstąpienie od obciążania strony przegrywającej sprawę kosztami procesu poniesionymi przez jej przeciwnika procesowego jest możliwe jedynie w wypadkach szczególnie uzasadnionych, tj. wówczas, gdy z uwagi na okoliczności faktyczne konkretnej sprawy zastosowanie ogólnych zasad odpowiedzialności za wynik procesu byłoby sprzeczne z zasadą słuszności. Podstawą oceny, czy zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek może być zachowanie się strony w procesie, jak i jej sytuacja poza procesowa.

Regulacja zawarta w art. 102 k.p.c. stanowi odstępstwo od zasady odpowiedzialności za wynik postępowania i jest zarazem podkreśleniem przez ustawodawcę przyjętej w Kodeksie postępowania cywilnego zasady słuszności przy orzekaniu o kosztach procesu. Stanowi ona pewnego rodzaju wentyl bezpieczeństwa dla podmiotów, które byłyby zobowiązane do zwrotu kosztów na zasadzie art. 98 k.p.c., jeżeli w szczególnie uzasadnionych wypadkach względy słuszności przemawiają za tym, aby takiej strony nie obciążać kosztami w całości lub w części (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2013 roku, w sprawie II CZ 154/12, opublikowane w L.).

Z brzmienia omawianego przepisu wynika, że sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej kosztami w ogóle. Uprawnienie sądu nie jest tu jednak dowolne, na co wskazuje przyjęte w tym przepisie sformułowanie „w wypadkach szczególnie uzasadnionych”. Użyte sformułowanie oznacza, że przy stosowaniu tej regulacji sąd nie może dokonywać wykładni rozszerzającej i sąd powinien, stosując ten przepis, mieć na uwadze konkretny stan faktyczny występujący w sprawie (wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 26 września 2013 roku, w sprawie I ACA 466/13; postanowienie Sądu Apelacyjnego w P. z dnia 3 maja 2014 roku, w sprawie I ACz 294/14).

Kodeks nie precyzuje, jakie kryteria muszą być spełnione dla przyjęcia w danej sprawie, że zachodzą okoliczności objęte sformulowaniem „w wypadkach szczególnie uzasadnionych”. W orzecznictwie wskazuje się, że chodzi o takie sytuacje, które wskazują, że ponoszenie kosztów pozostawało w sprzeczności z powszechnym odczuciem sprawiedliwości oraz zasadami współżycia społecznego. Przykładowo wskazuje się, że należą do nich okoliczności związane z przebiegiem sprawy – charakter zgłoszonego roszczenia, jego znaczenie dla strony, subiektywne przekonanie o zasadności roszczenia, przedawnienie roszczenia oraz leżące poza procesem – sytuacja majątkowa i życiowa strony. Ocena, czy takie wypadki wystąpiły w konkretnej sprawie, należy do sądu, który powinien dokonać jej w oparciu o całokształt okoliczności sprawy, przy uwzględnieniu zasad współżycia społecznego (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2013 roku, w sprawie V CZ 124/12, opublikowane w L.).

Powódka wykazała, że znajduje się w trudnej sytuacji życiowej. Poniesienie przez powódkę kosztów pozostaje w sprzeczności z powszechnym odczuciem sprawiedliwości oraz zasadami współżycia społecznego. Powódka posiada prawo do renty rodzinnej w niskiej wysokości (1 500 zł) i dochód w całości przeznaczona na bieżące utrzymanie oraz koszty leczenia. Uwadze nie może umknąć okoliczność, że pozwana nie wyjaśniła powódce w odmownej decyzji, iż prawo do rekompensaty nie przysługuje wdowom po pracowniku zgodnie z treścią ustawy. Pozwana jedynie dokonała wykładni pojęcia wdowy na gruncie ustawy. Dopiero w toku postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy ustalił, że powódka nie jest wdową po zmarłym emerycie/renciści.

(-) Teresa Kalinka (-) Grzegorz Tyrka (-) Anna Capik-Pater

Sędzia sędzia Sędzia del.